

Передмова

— Я вийду з Києва останнім. У разі найгіршого точно не здамся живим, — сказав генерал Валерій Залужний, Головнокомандувач Збройних Сил України, 3 березня 2022 року, коли загроза захоплення столиці залишалася високою. Він попросив помічників принести його особисту зброю, гранати, амуніцію, аптечку. У бункері на заглибленому пункті управління військами наростала напруга. Тут ухвалювалися вирішальні для України рішення. Їх ухвалювала людина, яка цілковито присвятила себе цій державі.

— Мене ніхто не знає, — відповів Валерій Федорович, коли я спитала, хто би міг розповісти про нього для книги.

Це правда. Такі люди — завжди загадка. Вони складні, багатогранні. У них за відкритістю й легкістю — залізобетонна стіна з нервів, знань, досвіду, духовної глибини. Такі постаті неможливо описати з одного ракурсу.

Я не претендую на роль біографа Валерія Залужного. Утім, розумію, який суспільний запит існує на розкриття цієї постаті. І далі він лише посилюватиметься. Як людина, яка працювала поруч із Головнокомандувачем упродовж першого року великої війни, не можу не поділитися своїми записами, спостереженнями, враженнями. Також хочу залишити на цих

сторінках уроки людяності, лідерства, управління й комунікації, яким я навчилася у Валерія Залужного.

Він мріяв мріяв про військову справу — і досягнув у ній вершини. Він мріяв про щасливу родину — і збудував стосунки, міцніші за сталь. Він мріяв служити своїй державі — і став її рятівником. «Не дайте нікому — ні людям, ні обставинам змінити ваші мрії! Мрії здійснюються. Я тому приклад», — поділився секретом успіху Головнокомандувач. Утім, історія його життя й становлення свідчить, що генерал досягнув усього радше всупереч, ніж завдяки.

Йому доводилося втрачати близьких людей, але цей біль тільки примножував уміння співпереживати, любити й піклуватися. Він кохає свою дружину Олену й не соромиться цих почуттів. У святковий день — День захисників і захисниць — 14 жовтня 2022 року ми говорили про становлення генерала, і я припустила: «Ваша дружина — це п'ятдесят відсотків вашого успіху». Валерій Федорович відреагував так: «Ні, Лена — це дев'яносто відсотків мого успіху».

При цьому родина Залужних старанно оберігає приватне життя від сторонніх очей. Із поваги до цього рішення я оминаю подробиці особистого життя «залізного» генерала.

Доля військового кидала його по всій країні, ці випробування допомогли йому зрозуміти всі щаблі служби, регіони країни, знайти друзів у всіх її куточках. І саме вони зробили його тим, ким він став.

У дні, коли я почала писати цю книгу, довіра українців до Збройних Сил України сягала 96 %. Героїчний

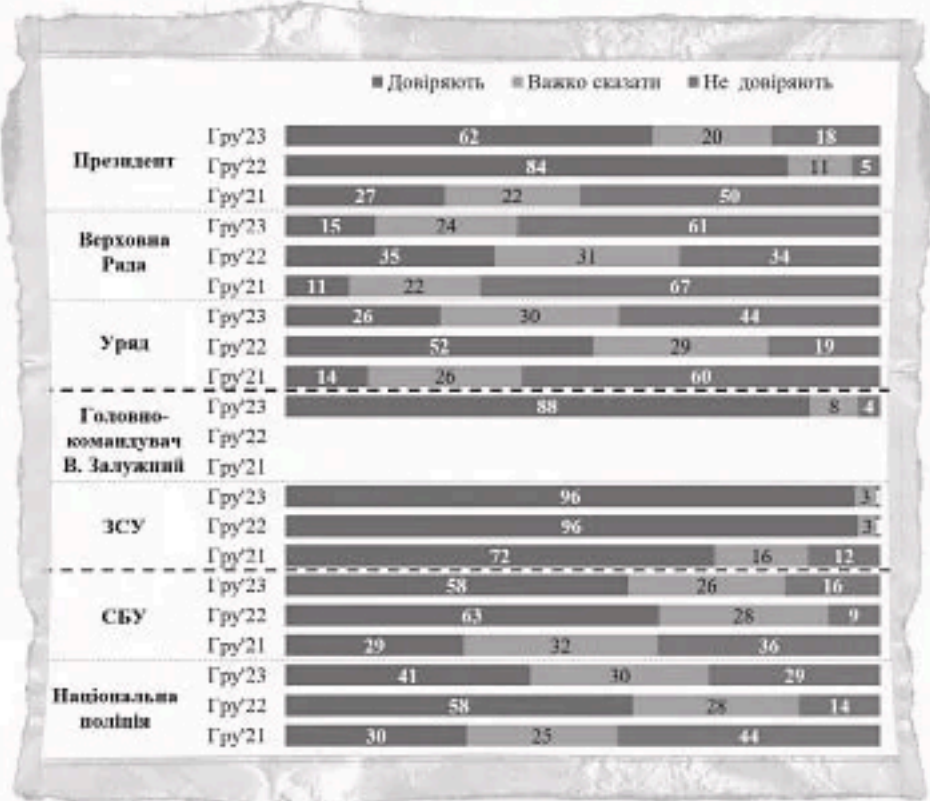
чин тисяч воїнів сил оборони утримує цей відсоток рік за роком.

Дослідження Київського міжнародного інституту соціології «Динаміка довіри соціальним інституціям у 2021–2023 роках»:

«Абсолютну довіру в суспільстві зберігають Збройні Сили – як і в грудні 2022 року, так і зараз 96 % довіряють ЗСУ. Крім цього, 88 % українців довіряють В. Залужному (не довіряють – лише 4 %).

Головнокомандувач уособлює військо й має колосальну народну довіру та любов. Десятки мемів, пісень, статей та рейтинги в найвпливовіших медіа —

авторитет Валерія Залужного серед цивільних і військових непохитний. І водночас, попри таку суспільну увагу про головного українського військового часів великої війни ХХІ сторіччя, загалу відомо так мало.

Мабуть, багатьом буде цікаво знайти відповіді на запитання: хто ж він — Валерій Залужний? Що сформувало його як особистість і військового професіонала? Як йому вдалося поховати міф про непереможність російської армії разом з її елітними підрозділами? У чому секрет непохитного авторитету всередині війська?

Моїми співрозмовниками для цієї книги стали рідні та близькі Валерія Федоровича, побратими й друзі, а також добрі знайомі Головнокомандувача — народна артистка України, актриса Ада Миколаївна Роговцева та академік і перший віцепрезидент Національної академії наук України Володимир Горбулін.

Як радниця зі стратегічних комунікацій я мала за честь працювати з генералом Валерієм Залужним від його призначення Головнокомандувачем ЗСУ 27 липня 2021 року й до 1 березня 2023 року. І саме цей період взято за основу цієї книжки. Нею я засвідчую лідерство генерала Залужного та його внесок у віковічну боротьбу українського народу проти російської навали. Усіх подробиць і пояснень на цих сторінках не знайдете — війна досі триває. Я маю замовчати деякі деталі біографії, окремі рішення та фактори, які впливали на них, стосунки з політичним керівництвом — усе, що може відкрити противнику больові точки й таким чином зашкодити українському народу.

ЧАСТИНА I

**ОБ'ЄДНАНІ.
УРОКИ ВІЙНИ**

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

24 лютого. Ця країна тримається на наших плечах!

Близько десятої ранку, перейшовши через внутрішній дворик Генерального штабу, я опинилася біля непримітних дерев'яних дверей, які ведуть до бункера. Разом із теплим, вогким, трохи спертим повітрям на мене накотилася важкість зробленого вибору. Як цивільна я ще могла скористатися правом працювати віддалено. Увійшовши ж до бункера, брала на себе повну відповідальність комунікувати від імені Головнокомандувача ЗСУ в такий критичний час, де кожне слово, кожна публікація мали надзвичайно потужний ефект. Мої колеги-військові якраз отримували штатну зброю. Я взяла її також — нею стало слово.

Пройшовши кілька постів охорони та ліфтом спустившись на сімнадцять поверхів, я зайшла до приміщення, де вже розгорнули Головний пункт управління військами.

Там панувала робоча атмосфера: дзвінки, доповіді, документи. За довгим столом — вище військово-керівництво країни. Поряд розклали величезні карти оперативної обстановки, до яких час від часу

підходив Валерій Залужний. На електронному табло вгорі — два виміри часу: реальний і оперативний, який відраховував години від початку відкритого вторгнення. Цей циферблат віддаляв нас від мирного життя, поглиблював прірву між невідомістю й колись спланованим майбутнім, назавжди розривав будь-які зв'язки з Росією та її громадянами.

На електронному табло на стіні навпроти карти оперативної обстановки час вимірювався у двох вимірах: реальному й оперативному, який відраховував години від початку повномасштабного вторгнення.

Цей заглиблений пункт управління побудували в радянський час, готуючись до ядерної війни. Тут є сходи й ліфт, таємні виходи в різні частини Києва — справжнє підземне містечко. Бункер привели до ладу за кілька років до повномасштабної війни. Власне, цим ремонтом у 2015-2017 роках керував Валерій Залужний. І саме йому довелося тут днювати й ночувати у вирішальні для країни часи.

Щойно увійшла до бункера, зустріла схвильованого полковника Олександра Металіди, помічника Головнокомандувача. Він промовив до мене:

— Ти маєш це десь написати! Шеф, коли віддавав наказ одному з комбригів, прямо кричав у слухавку: «Зрозумій, ця країна тримається на наших плечах!».

У перші години повномасштабного наступу росіян Залужний, віддаючи накази одному з командирів, кричав у слухавку: «Зрозумій, ця країна тримається на наших плечах!».